

**Παρουσίαση του βιβλίου «Τα καλλυντικά, η μόδα και η εκμετάλλευση της
γυναίκας»**

ΤΖΟΖΕΦ ΧΑΝΣΕΝ
ΕΒΕΛΙΝ ΡΙΝΤ
ΜΕΡΙ-ΑΛΙΣ ΓΟΥΟΤΕΡΣ

Στο βιβλίο «Τα καλλυντικά, η μόδα και η εκμετάλλευση της γυναίκας» παρακολουθούμε μια αλληλουχία άρθρων, μια αντιπαράθεση για τη χρήση των καλλυντικών και της μόδας. Μια συζήτηση γύρω από τη θέση της γυναίκας σε παρελθούσες δεκαετίες. Δεν είναι τυχαία η χρονική στιγμή που ανοίγει η αρθρογραφία γύρω από αυτό το ζήτημα, λίγα χρόνια μετά τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, όταν οι γυναίκες έχουν μπει για τα καλά στους χώρους εργασίας. Το αποδεκάτισμα του αντρικού πληθυσμού, η μακρόχρονη απουσία των αντρών στον πόλεμο επέφεραν αυτό το αποτέλεσμα. Οι γυναίκες έπρεπε να αντικαταστήσουν τους άντρες σε όλες τις εργασίες, πράγμα που αποδείχτηκε απόλυτα εφικτό και λειτουργικό. Με την πάροδο των ετών κι ενώ εισερχόμαστε στη δεκαετία του '50 η καταπίεση του γυναικείου φύλου μοιάζει να υποχωρεί κάπως, η γυναικεία φωνή ακούγεται περισσότερο και σιγά-σιγά τα θεμέλια της γυναικείας χειραφέτησης ισχυροποιούνται. Δεν μιλάμε βέβαια σε καμιά περίπτωση για ισοτιμία αντρών-γυναικών. Στο βιβλίο που έχουμε στα χέρια μας γίνεται αναφορά στην εκμετάλλευση της γυναίκας στο χώρο της εργασίας αλλά και πέρα από αυτόν, στη σχέση με τον σύντροφό της αλλά και γενικότερα στην κοινωνία. Παράλληλα, επιχειρείται μια προσπάθεια διερεύνησης της απαρχής αυτής της εκμετάλλευσης: τίθενται ερωτήματα γύρω από την εμφάνιση της ταξικής κοινωνίας. Η ταξική κοινωνία υπήρξε ανέκαθεν ή είναι ένα στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας, αποτελώντας προϊόν συγκεκριμένων ιστορικών συγκυριών; Επίσης, οι θεσμοί του γάμου και της οικογένειας είναι άραγε διαχρονικοί; Είναι σημαντικό να μελετήσουμε την πορεία της κοινωνιολογικής εξέλιξης, προκειμένου να κατανοήσουμε τον τίτλο που προσδίδεται, ακόμα και στις μέρες μας, στη γυναίκα: «το δεύτερο φύλο». Τα άρθρα που διαβάζουμε αντικατοπτρίζουν τη γνώση, τη γνώμη και τα επιχειρήματα των συντακτών τους σχετικά με την προέλευση της γυναικείας καταπίεσης. Γίνεται εκτενής αναφορά στις πρωτόγονες κοινωνίες, σε διάφορα σημεία του πλανήτη και κατά πόσον η δομή τους στηριζόταν στην μητριαρχία ή στην πατριαρχία.

Η αλήθεια είναι πως από την προϊστορία έχουν περάσει κάμποσα χρονάκια και διανύοντας αρχαιότητα, μεσαίωνα, αναγέννηση για να φτάσουμε στα νεώτερα χρόνια και στη σύγχρονη εποχή εξακολουθούμε να αναρωτιόμαστε τι πρέπει να γίνει ώστε να αναβαθμιστεί η θέση της γυναίκας στην κοινωνία, να μην μιλήσω κατευθείαν για την εξίσωσή της με την θέση των αντρών.

Τι ρόλο παίζουν τα καλλυντικά και γενικότερα η μόδα σε όλα αυτά; Γιατί έχουμε στα χέρια μας ένα ολόκληρο βιβλίο γύρω από αυτό το θέμα; Συντελούν άραγε οι εταιρείες που τα παράγουν και τα εμπορεύονται στην διαιώνιση της υποβάθμισης του γυναικείου φύλου;

Άντρες και γυναίκες θα συμφωνήσουμε πως η εμφάνιση ενός ανθρώπου είναι σημαντική για την κοινωνικοποίησή του. Τα πρότυπα της ομορφιάς αλλάζουν. Για την μεγαλύτερη περίοδο της ιστορίας, για παράδειγμα, το πάχος αποτελούσε ένδειξη ευζωίας και επομένως κάλλους. Σας παραπέμπω στις τροφαντές καλλονές των πινάκων της αναγέννησης ή αργότερα, στο νεοκλασικισμό, στα «πλαδαρά», για τα σημερινά πρότυπα, γυμνά σώματα των γυναικών. Θα μας τα πει όλα αυτά καλύτερα η Ρενάτα. Σήμερα θαυμάζουμε σώματα ψηλά, λεπτά και καλογυμνασμένα. Στο βιβλίο για το οποίο συζητάμε απόψε υπάρχει εκτενής αναφορά στα πρότυπα της ομορφιάς ανά τους αιώνες και στο πώς αντιλαμβάνονταν οι άνθρωποι στις διαφορετικές εποχές την έννοια του μακιγιάζ, τι αντίκτυπο είχε η χρήση του στις κοινωνικές σχέσεις και ποια ήταν η υπόστασή του από ηθικής απόψεως.

Το κυνήγι της όμορφης εικόνας μπορεί να αποδειχθεί ανελέητο. Όταν η χρήση των καλλυντικών επιβάλλεται για να βελτιώσεις την εικόνα σου, ώστε να βρεις δουλειά, να βρεις σύντροφο, να βρεις σύζυγο τότε ασφαλώς αποτελεί ένα εργαλείο καταπίεσης, έναν ακόμα τρόπο εκμετάλλευσης της ανθρώπινης νοημοσύνης και υποβάθμισης της προσωπικότητας. Υπόσχεται την αέναη νιότη και την ομορφιά, στοιχεία απαραίτητα για την επαγγελματική και κοινωνική καταξίωση. Υπόσχεται και την ταξική ανέλιξη καθώς μέσω του σεξουαλικού ανταγωνισμού που προωθεί δίνει ευκαιρίες για καλούς και πλούσιους γάμους.

Η ομορφιά επομένως ανήκει στους πλούσιους; Στους ανθρώπους που μπορούν να διαθέσουν αρκετά χρήματα ώστε να προμηθεύονται καλλυντικά και ρούχα; Τι γνώμη έχουμε για τις ταλαιπωρημένες γυναίκες του μόχθου; Προσδίδει ομορφιά η εργατικότητα, ο αγώνας για τη ζωή και το καλύτερο αύριο, για μια κοινωνία απαλλαγμένη από ανισότητες; Η χρήση των καλλυντικών από άλλη οπτική μεριά, δεν αποτελεί άραγε και δικαίωμα όποιου επιθυμεί να βελτιώσει την εικόνα του και να νιώσει καλύτερα; Μπορούμε να γνωρίζουμε εκ προοιμίου πώς θα αντιμετωπίζε αυτά τα ζητήματα μια κοινωνία με σοσιαλιστική δομή; Όλα αυτά αποτελούν ερωτήματα που θέτουν οι αρθρογράφοι του βιβλίου, ερωτήματα τα οποία καλούμαστε να αναλογιστούμε και να συζητήσουμε.

Ξεφεύγοντας από τις γραμμές του βιβλίου και φτάνοντας στις μέρες μας καλούμαστε να αναρωτηθούμε πόσο απέχουμε από όλα αυτά; Στον 21^ο αιώνα πλέον έχουν γίνει αναμφισβήτητα πολλά βήματα προς την ενδυνάμωση της γυναικείας θέσης στην κοινωνία. Το ζήτημα των καλλυντικών εντούτοις παραμένει ανοικτό προς συζήτηση, η δύναμη της επιρροής τους είναι παρούσα ίσως μάλιστα ακόμα περισσότερο από παλιότερα αφού πλέον έχει σύμμαχο μια τρομερά εξελιγμένη τεχνολογία που υπόσχεται θαύματα.

Οι εταιρείες καλλυντικών κηρύττουν μέσω της διαφήμισης κραυγαλέα συνθήματα που υπόσχονται την παντοτινή νιότη, απαραίτητη για μια γυναίκα για να νιώθει καλά αλλά και να παραμένει αρεστή στον επαγγελματικό και κοινωνικό της περίγυρο. Σας μεταφέρω ένα παράδειγμα: «Σε έναν ιδανικό κόσμο, κανένας από μας δεν θα ανησυχεί για τις ρυτίδες ή τα σημάδια γήρανσης. Όμως, καθώς δεν ζούμε σε έναν ιδανικό κόσμο, όταν έρθει η ώρα οι περισσότεροι από εμάς θα φτάσουμε στις αντί-γηραντικές κρέμες ομορφιάς και ορούς». Αυτό το κείμενο μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση, αφού παραδέχεται πως στην πραγματικότητα δεν θα έπρεπε να ανησυχεί κάποιος επειδή έχει ρυτίδες, έλα όμως που ο κόσμος μας είναι έτσι φτιαγμένος που τελικά θα φτάσουμε στις κρέμες ομορφιάς. Το ρήμα που χρησιμοποιείται επίσης «θα φτάσουμε» υπονοεί πως δεν γίνεται διαφορετικά, όπως θα φθάσουμε στο γήρας έτσι θα φθάσουμε και στη χρήση αντί-γηραντικών προϊόντων.

Όσον αφορά τη μόδα, πολύ ενδιαφέρον είναι το παράδειγμα που αναφέρεται στο βιβλίο για το τζιν παντελόνι: πώς από ρούχο της εργατικής τάξης έφτασε να στοιχίζει πανάκριβα και να κοσμεί τις γκαρνταρόμπες των πλούσιων γυναικών.

Το βιβλίο φυσικά αποτελεί μια αφορμή για περαιτέρω αναφορά και συζήτηση γύρω από τη θέση της γυναίκας στις κοινωνίες μας.

Πρέπει να παραδεχτούμε πως ακόμα και στις μέρες μας και μέσα σε χώρους κινηματικούς της αριστεράς γυναίκες και άντρες δεν είναι πάντα ισότιμα μέλη, δεν έχουν την ίδια αντιμετώπιση από τους συντρόφους τους, δεν αναλαμβάνουν τις ίδιες δράσεις. Δουλεύοντας 20 χρόνια σε ιδιωτικές εταιρείες, παρατηρώ τις αντιλήψεις αντρών και γυναικών για τη θέση της γυναίκας στους χώρους εργασίας. Κυρίαρχη είναι πάντα μια επίπλαστη ευγένεια, αυτή της παλιάς σχολής που επέβαλε να ανοίγουν οι άντρες τις πόρτες στις γυναίκες, να αναφέρουν πως «προηγούνται οι κυρίες» και άλλα τέτοια αναχρονιστικά και άχρηστα. Από την άλλη όμως, οι γυναίκες οδηγούν χάλια, οι γυναίκες δεν καταλαβαίνουν από κομπιούτερ κλπ. Δεν θα μιλήσω περισσότερο για τη στάση των εργοδοτών ή των εργαζομένων αντρών απέναντι στις γυναίκες συναδέλφους τους. Είναι εν πολλοίς γνωστή η αντίληψη των εργοδοτών: η πρόσληψη μιας νέας γυναίκας είναι ρίσκο γιατί θα φέρει στον κόσμο παιδιά, πράγμα που σημαίνει άδεια τοκετού και μητρότητας, άσε που το μυαλό τους μετά είναι στις

αρρώστιες και στα μαθήματα των παιδιών τους. Είναι γνωστή επίσης η αντίληψη των περισσότερων αντρών συναδέλφων: μια γυναίκα πρέπει να είναι λεπτή και όμορφη, να εμφανίζεται καλοντυμένη και καλομακιγιαρισμένη στην εργασία της και να παλεύει καθημερινά για να αποδείξει πως έχει μυαλό και ικανότητες, ένας άντρας δεν πειράζει να εμφανιστεί και αξύριστος μια μέρα, δεν πειράζει να κάνει και κανένα λάθος στη δουλειά του.

Εκείνο που με απασχολεί κυρίως είναι η στάση των γυναικών απέναντι στις άλλες γυναίκες. Οι γυναίκες που έχουμε μάθει να υποβιβάζουμε τον εαυτό μας και προσπαθούμε να γινόμαστε αρεστές με τη συμπεριφορά που άλλοι έχουν επιλέξει για εμάς και που μας καταπιέζει πρωτίστως μέσα στην πατρική μας οικογένεια και αργότερα μέσα σε όλες τις κοινωνικές μορφές. Νέες κοπέλες ακόμα ψάχνουν τον «ιδανικό» σύζυγο, πιστεύουν ακράδαντα πως με την ωραία και επιτηδευμένη τους εμφάνιση θα καταφέρουν να βρουν εκείνον που θα εξασφαλίσει οικονομικά το μέλλον τους, θα τους παρέχει αυτή την περίφημη «ασφάλεια» που ποτέ δεν κατάλαβα τι σημαίνει. Μετά από ένα μεγάλο διάλειμμα που βρισκόμουν εκτός εργασίας σε χώρους με πολλούς εργαζόμενους, ξανάρχισα να δουλεύω στην ηλικία των 50 και είχα σχηματίσει μια εσφαλμένη ιδέα για την εξέλιξη της νοοτροπίας των κοριτσιών. Όταν ήρθα σε επαφή ξανά με νέες γυναίκες, τρόμαξα ανακαλύπτοντας πως στην πλειοψηφία τους αναμόχλευαν αυτές τις παλιές αξίες. Οι κουβέντες γύρω από τα καλλυντικά, τα ρούχα, τα τηλεοπτικά σκουπίδια με ριάλιτι μόδας είναι κυρίαρχες. Θέλω να σας αναφέρω δυο δημοσιεύματα που εκμαίευσαν αυτές τις μέρες, γραμμένα και τα δυο από γυναίκες:

Το πρώτο έχει τίτλο: «Σεβάσου τον εαυτό σου» και λέει τα εξής:

Πάνω από όλα ως κυρία και ανεξάρτητη χειραφετημένη γυναίκα που είσαι αλλά το ξεχνάς που και που, καλό θα είναι να τον αφήσεις με τις επιλογές του και να είσαι κυριολεκτική μαζί του.

Τι έγινε ρε φίλε δε με θες; Ε δε σε θέλω, άντε γεια! Φιλιάκια πες του και χαιρετίσματα στους κολλητούς του που μόνο αυτούς έχει για να του «χτενίζουν» τον εγωισμό. (Να πας να πάρεις και ένα ωραίο άρωμα, να ψεκαστείς και να κάνεις πιο θεαματική έξοδο, εκεί να δεις αντίδραση)».

Το δεύτερο μας δίνει συμβουλές να ξεπεράσουμε τον χωρισμό:

Αν χώρισες πρόσφατα και δεν ξέρεις πώς να ξεπεράσεις τον πρώην σου υπάρχουν ζωολογικοί κήποι που σου δίνουν εξαιρετικές ιδέες.

Μπορείς να δώσεις το όνομα του πρώην αγαπημένου σου σε μια κατσαρίδα και έτσι να νιώσεις την μεγαλύτερη ανακούφιση.

Ένας ζωολογικός κήπος στο Λονδίνο δίνει μάλιστα και πιστοποιητικά για την ονοματοδοσία στα οποία αναγράφεται το όνομά του δίπλα στην εικόνα του αηδιαστικού ζώου.

Είναι μεγάλος ο αγώνας για τη γυναικεία χειραφέτηση. Απόψε, εδώ μιλάμε κυρίως για τον περιορισμένο ελλαδικό χώρο. Ας ρίξουμε μια ματιά στις αφρικανικές χώρες ή στον μουσουλμανικό κόσμο όπου τα πράγματα για τις γυναίκες είναι ακόμα δυσκολότερα. Η συζήτηση είναι μεγάλη και κατά τη γνώμη μου πιο δύσκολο απ' όλα είναι το ξερίζωμα νοοτροπιών και αντιλήψεων που μερικές φορές πρεσβεύουν πως δεν υφίσταται καν πρόβλημα καταπίεσης κι εκμετάλλευσης της γυναίκας..

Συμπερασματικά και για να επιστρέψω στο βιβλίο για το οποίο συζητάμε απόψε: Η χρήση καλλυντικών και ρούχων θα έπρεπε κατά την άποψή μου να αποτελεί

δικαίωμα και όχι μέθοδος εκμετάλλευσης και καταπίεσης.

Διαβάστε το βιβλίο «Τα Καλλυντικά , η Μόδα και η Εκμετάλλευση της Γυναίκας». Είναι μια αρχή στη γνώση γύρω από την πορεία της γυναικείας καταπίεσης και για όσους έχουν κάνει την αρχή μια εμβάθυνση της γνώσης τους.

Ευχαριστώ.
Λουίζα Μιζάν